

ei tässä Heikki Marilan maalaamisessa mitään merkillistä, erityistä tai maatakaatavaa sinänsä ole. Sitä ovat meille aina sanoneet ihmiskunnan filosofian suuriruhtinaat, nimittäin ne kolme: Aristoteles, Hegel ja Marx.

Aristoteleshan sanoo, että elämä – siis ihmisen elämä – on toimintaa, toimimista. Hegel sanoo täsmälleen samaa ja käyttää termiä *Tätigkeit*: ihmisen elämä ja eläminen on sitä, että hän on *tätig*, että hän tekee ja toimii. Aristotelesta ja Hegeliä spesifisemmin, kiihdyttävämmin ja tarkemmin tämän ihmisen ominaisuuden ilmaisee ja muotoilee Marx. Hän käyttää termiä *Produktion* eli tuottaminen: ihmisen toimimisen ja tekemisen ominaisuus eli ihmisen lajiominaisuus on se, että hän tuottaa. Tämän perusteella ihminen eroaa kaikista muista luontokappaleista.

Marx kiinnittää huomionsi siihen, että ihminen ensinnäkään ei ainoastaan tuota vaan myös valmistaa itse oman ravintonsa, jos ei muuta osaa niin ainakin grillaa; nythän onkin juuri alkamassa Suomen miesten kiivas grillikutu. Mikään muu luontokappale ei tee näin, ei edes grillaa. Ihminen siis osaa tehdä ja siten kaiken aikaa myös tuottaa sellaisia asioita ja olioita, joita ei ole luonnossa; luonnossahan ei ole edes grillattuja grillimakkaroita. Ja sitten vielä: tässä postluonnollisessa tuottamisessa ihminen myös pystyy koko ajan tuottamaan sellaista, mitä ihminen itsekään ei ole milloinkaan aikaisemmin tuottanut. Tämän asian arkinen nimi on rakentaminen, keksiminen tai vaikka innovaatio. Käy siis sanoa, että ihminen tuottaa ja luo luonnon – siis ensimmäisen luonnon – perustalle luonnonjälkeisen luonnon, toisen luonnon, oman luontonsa. Ihminen luo itselleen luonnon. Se on tuottamisen luonto, tuottamisluonto.

Ajatelkaamme vaikka räystäspääskyä. Kun se tekee pesän, se tekee sen aina samanlaisen ja samoista tarpeista. Tämä tapahtuu sukupolvesta ja vuosituhannesta tai vuosimiljoonasta toiseen, niin kauan kun se perintötekijät pysyvät muuttumattomina.

Page | 2

Sille on yhdentekevää, onko paikka sata vuotta vanha navetta tai viime vuonna valmistunut rautatieaseman teräskatos: pesä tulee aina tämän linnun kannalta katsoen samanlaiseen paikkaan, samoista tarpeista, samanlainen, samaan aikaan vuodesta. Sanommekin, että pesän rakentaminen on räystäspääskyn vaistonvaraista tai vaistomaista toimintaa. Räystäspääskyllä ei ole tekemisen käsitettä, ei pesän käsitettä, ei rakentamisen käsitettä, ei tarveaineitten käsitettä, eikä – tämä on ratkaisevaa – historian käsitettä. Se voi toimia vain ensimmäisessä luonnossa.

Meidän ihmisten eläminen on olennaisesti toisenlaista. Se on tekemistä, jota tietenkin on kahta lajia. Ensinnäkin on sellaista, joka tapahtuu automaattisesti tai vaistomaisesti, niin kuin sanomme, ilman erillistä käsitteistämistä, reflektiota, miettimistä. Esimerkiksi vessaan meneminen ei vaadi meiltä mitään erityistä käsitteistämistä, henkistä valmistautumista tai intellektuaalisia ponnistuksia, ei edes koulutusta tai personal traineria, ei konsulttiakaan. Vessassa asioimisemme kuuluu olennaisesti ensimmäisen luonnon alaan, ja siinä olemme melko lailla samassa regimentissä kuin räystäspääsky on koko elämänsä. Mutta toiseksi on sellaista tekemistä, joka on tietoista, intentionaalista, ja joka vaatii käsitteitä, ajattelua, kuvittelua, tahtomista – niin että itse teko tulee vasta niiden jälkeen. Tämä on toisen luonnon alaa.

Taide on ihmisen tekemisolemista tyypillisimmillään. Siihen kuuluvat ihmisen tekemisolemisen molemmat instanssit, vaistonvarainen ja tiedostamaton yhtäältä, mutta ja ennen muuta ankaran tietoinen ja tiedostettu toisaalta. Ja näin taiteessa ilmenee erinomaisen selvästi ihmisen tekemisen, ihmisen tuottamistekemisen se ominaisuus, että ihminen pystyy tuottamaan jo aiemmin tuotettujen asioiden ja olioiden maailmaan sellaista, mitä ei ole milloinkaan aikaisemmin ollut olemassa.

Siitä uudesta, mitä ei ole milloinkaan aikaisemmin ollut olemassa, on aikanaan ytimekkäästi lausunut Muhoksen poliisi. Muhokselta muistamme Miss Universumin

Armi Kuuselan ja kuuluisan ammattiyhdistysjohtajan Aarno Aitamurron, sekä tietysti Muhoksen Mimmin, josta Reino Helismaa ja Toivo Kärki niin kauniisti laulavat, että ”Muhoksen Mimmiä aina muistellessa syömeni väräjää, mä vieläkin muistan sen sekajunavaunun ja kuinka se täräjä” jne.

Mutta Muhoksella oli ja toimi – niin: toimi – myös paikallinen rosvo. Hän oli erinomaisen etevä ja aikaansaava – todellinen monineuvo, niin kuin Homeroksen Odysseus on Otto Mannisella. Hän oli häikäisevän kekseliäs ja aikaansaapa. Hän kehitti ja tuotti loputtomasti aina uusia konsteja ja konnuuksia ihmisten ja poliisin kiusaksi. Hän oli luova innovaatioihminen.

Eräänä päivänä Muhoksen poliisille tuotiin viesti, että nyt se rosvo on keskellä kirkonkylää siinä Oulujoen saarella hirttänyt itsensä. Poliisi tietenkin meni sinne saareen ruumista noutamaan. Siinä se killui rosvo hirressä, rotevan petäjän vankassa oksassa. Poliisi pysähtyi ja katsoi, oli hetken hiljaa, muisteli yhteisiä antoisan vaiherikkaita vuosia ja lausui sitten: ”Vaana tuota se ei perkele ole vielä ennen tehny.”

Tiukan systemaattiselta kannalta käy sanoa, että tämä Muhoksen pitäjänrosvon hirteenmeno tietysti oli toimintaa, mutta se ei ollut tuottamista: se oli konnuuksien tuottamisen lopettaminen, toimimisen absoluuttinen kieltö.

Mutta on myös niin, että Muhoksen poliisin sanat ihan sellaisinaan pätevät esimerkiksi jokaiseen täällä olevaan Heikki Marilan maalaukseen. Sillä kun me katsomme niistä mitä tahansa, me voimme sanoa: ”Vaana tuota se ei perkele ole vielä ennen tehny.”

Tämä lause tarkoittaa, että tiedämme, että Heikki Marila on jo moniaita vuosia tehnyt, nimittäin maalauksia, ja kaiken aikaa tekee eli tuottaa niitä uusia, ja – niin kuin toivomme – tulee vielä moniaat armorikkaat vuodet tekemään. Mutta koska kysymys ei ole sarjatuotannosta niin kuin tuotantoteollisuudessa, on Heikki Marilan jokainen yksittäinen työ suhteessa edellisiin töihin uusi, siis sellainen, jota ”se ei perkele ole vielä ennen tehny”. Tätä emme voi sanoa räystäspääskysen pesistä. Ne

ovat keskenään kaikki samanlaisia sellaisella tavalla, jolla Heikki Marilan työt eivät ole keskenään samanlaisia.

Toisaalta on kuitenkin selvää, että esimerkiksi nämä täällä nyt esillä olevat työt ovat keskenään samanlaisia. Meidän on helppo tunnistaa, että ne ovat kaikki samaa käsialaa, samaa ääntä, samaa temperamenttia. Mutta tämä johtuu siitä yksinkertaisesta seikasta, että Heikki Marila on ihminen niin kuin me kaikki muutkin, niin että hän on erilainen ihan samalla tavalla kuin me kaikki muutkin olemme keskenämme erilaisia. Tätä meille kaikille yhteistä keskinäistä erilaisuutta voisimme sanoa meidän jokaisen ihmisen dispositioksi. Jokainen yksittäinen dispositio tuottaa oman käsialansa, oman äänensä, oman temperamenttinsa. Me olemme joka iikka asetetut – tai jos tahdotaan sanoa: vangitut tai tuomitut – omaan dispositioomme. Tai niin kuin sanoo Hegel: ihminen ei pääse oman nahkansa ulkopuolelle.

Mutta dispositio, se ”taiteilijan persoonallisuus” tai muu sellainen on tässä nyt sivuasiana, eikä edes sitä. Taideteos ei ole mitään itseilmaisua, vaan aina teko: sanominen maailmasta, maailmassa, maailmalle. Kun taiteilija on teoksensa tehnyt, se on tullut hänestä ulos ja lähtenyt maailmalle eikä taiteilijalla ole siihen enää mitään valtaa. Taideteos alkaa olemisensa meille, meille-olemisensa. Jossakin katsannossa pätee, että ensin tekee taiteilija taideteoksen, ja sen jälkeen me alamme tehdä sitä itsellemme, jokainen omalla saatollamme.

Heikki Marilan täällä nyt esillä olevien töiden osalta – itse asiassa koko hänen tuotantonsa osalta – voimme iloita siitä, että hän ei jätä meitä empimään eikä ämmiköimään sumuun tai pimeyteen, jossa ei ole mitään kiinnekohtia ja jossa siis joutuisimme harjoittamaan epäperäistä luovuutta, omien rajojen rikkomista ja muuta huuhaata. Heikki Marila on sillä tavalla vakava ja vankka ihminen, että hänen kielensä ei ole pohjattoman monitulkintaista. Hän ei konstaile. Hän ei arkaile sanoa ihan suoraan. Tämä ilmenee ensinnäkin siinä arkisen selkeässä tavassa, jolla hän antaa töilleen suomenkieliset – jumalauta, totisesti: ei amerikankieliset vaan suomenkieliset! – nimet ja näin tulee meitä vastaan. Toiseksi se ilmenee hänen

töittäensä maalauksissa selkeinä, meille entuudestaan tuttuina hahmoina, jos näin maallikkomainen ilmaisu sallitaan.

Mutta sitten tapahtuu yhtäkkiä, että Heikki Marila muuttuu turvallisesta oppaasta

Page | 5

houkutuslinnuksi, joka väläyttää meille kiusauksien pelottavan mutta alati himottavan paratiisin. Tämän näyttelyn erittäin elinvoimaiset helvetit houkuttelevat meidät mässäilemään ja matkustamaan Euroopan vanhan maalaustaiteen koko ylenpalttiseen helvetistöön ja siis myös vaikkapa Firenzeen ja Danteen. Viimeinen tuomio viettelee meidät opintoihin vaikka Haukiputaan tai Rymättylän kirkkoon, niin, ja opiskelemaan Suomen kuuluisimman venäläisen hevostmiehen historiaa ja yhteiskunnallista sijaitsemista; ihanan monimielisellä tavalla Heikki Marila on tämän Louhisaassa vain kolme kuukautta ja 10 päivää ennen Karl Marxin Pääoman I osan ilmestymistä syntyneen Suomen juntiston jumalan sijoittanut olemaan viimeisellä tuomiolla sekä kadotukseen yt-neuvoteltavien alakerrassa että avainhenkilöiden yläkerrassa. Jättiläismäiset kukat pakottavat meidät perehtymään Alankomaiden 1600-luvun historiaan, yhteiskuntaan ja sen vanitas-filosofiaan ja -estetiikkaan, ensinnäkin, ja toiseksi 1800-luvun porvarilliseen kukkakauneusestetiikkaan, sen rujoon suistumiseen, sen mätänemisen yhteiskunnalliseen hajuun. Ja niin edelleen: huumaavia ovat Grünewaldin, Kristuksen tai Lucas Granachin ja Martti Lutherin tanssiinkutsut. Ja niinkin näkyy olevan, että pelkkä Jumalan vitutus pakottaa meidät perehtymään tämän koleerisen kusipään olemukseen ja rymyailahtelevaan sielunelämään, evankeliumit taas Vanha testamentti -nimisen seikkailukertomuksen uusplatonistis-sekahedelmäsopalliseen selitysteokseen nimeltä Uusi testamentti, millä matkalla voimme koukata vaikkapa Veikko Litzénin Tie Nikeaan -teoksen kautta. Entäs sitten Työkkäri: onko meillä rohkeutta katsoa sallimamme ja ylläpitämämme kapitalismin takapihalle?

Mutta ei se tähän lopu, pikemminkin vasta alkaa. Kun tai jos nimittäin olemme tehneet ne pitkät matkat, joihin Heikki Marila meidät houkuttelee ja sitten tulemme takaisin näitten maalausten tykö, sitten ne alkavat soida, huutaa, rämistä, saarnata meille, kovistella, kuulustella, moittia, vainota, helliä meitä, siis liikuttaa meitä,

---

HS 5.6.: Taide ansaitsee paikkansa ja tuottaa lisäarvoa yhteiskunnalle samoilla keinoilla kuin tiedekin, rikastavan yhteistyön kautta.

Tuula Teeri

rehtori, Aalto-yliopisto

Anna Valtonen

dekaani, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Aalto-yliopisto